

PIANONSOITTO LAPSEN HARRASTUKSENA

Raportti kansainvälisen
motivaatiotutkimuksen osahankkeesta

Miisa Happonen

Elina Kunnari

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2013
Musiikin koulutusohjelma
Musiikkipedagogin suun-
tautumisvaihtoehto

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU

Tampere University of Applied Sciences

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutusohjelma
Musiikkipedagogin suuntautumisvaihtoehto

MIISA HAPPONEN & ELINA KUNNARI:
Pianonsoitto perheen lapsen harrastuksena
Raportti kansainvälisen tutkimuksen osahankkeesta

Opinnäytetyö 37 sivua, joista liitteitä 1 sivu
Maaliskuu 2013

Tässä opinnäytetyössä esiteltiin Ottawan yliopiston pianopedagogisen laboratorion tutkimusryhmän kansainvälistä tutkimushanketta ja kuvattiin sen Tampereen ammattikorkeakoulussa toteutettua osatutkimusta, joka on osa Tampereen Musiikkiakatemian pianopedagogisen laboratorion tutkimushankkeita. Ottawan yliopiston hankkeessa tutkitaan lasten ja nuorten motivaation määrää pianonsoiton opiskelussa ja pyritään kehittämään uusia näkökulmia pianopedagogiikkaan. Tätä tutkimusta varten toteutettiin kyselytutkimus, jossa kerättiin vastaukset viideltäkymmeneltä Tampereen konservatorion piano-oppilaalta sekä heidän vanhemmiltaan.

Tässä työssä kuvattiin, millaista on osallistua kansainväliseen tutkimushankkeeseen; millaisia asioita piti ottaa huomioon kyselytutkimuksen toteuttamisessa ja millaisia ongelmia prosessiin liittyi. Lisäksi esiteltiin kyseisen tutkimuksen teoreettista taustaa, joka pohjautuu itsemääräämisteoriaan (Self-determination theory) ja pohdittiin tutkimuksen keskeisiä teemoja sekä sen sisältöä suomalaista kontekstia vasten.

Tutkimuksen toteuttaminen vaati paljon organisointia, yhteistyötä oppilaiden, heidän vanhempiensa ja opettajien kanssa. Tällaisen yhteistyön kautta voi syventää näkemystään suomalaisen musiikkioppilaitoksen toimintakentästä ja oppilaista. Suomalaisessa musiikinopetuksessa on omia erityispiirteitä, jotka omalta osaltaan vaikuttavat oppilaiden motivaatioon. Myös suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan muutokset muokkaavat suhtautumista musiikin opiskeluun ja opettamiseen.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Music
Music Pedagogue

MIISA HAPPONEN & ELINA KUNNARI:
Piano Playing as a Child's Hobby
Report on an International Motivation Research Sub-project

Bachelor's thesis 37 pages, appendices 1 page
March 2013

Purpose of this bachelor's thesis was to present research project conducted by research group in Piano Pedagogy research laboratory of University of Ottawa and to describe the part of the study that was carried out in Tampere University of Applied Sciences as a part of the research projects in piano pedagogy research laboratory of Music Academy of Tampere. This research project is a survey that measures motivation levels in young piano students. The goal is to find new perspectives on piano pedagogy. The data were collected from 50 piano students in Tampere Conservatory and their parents.

This thesis aimed to describe how it is like to participate in an international research project, what kind of things need to be taken into consideration when putting the research in action and what challenges this kind of process includes. The theoretical background of the study was based on the Self-determination theory. The main themes of the study in the Finnish context were also covered.

Plenty of organizing and collaboration was necessary in a broad research project. Working closely with students, teachers and parents gave fresh views of Finnish music education and piano students. Student's motivation is affected by several factors caused by Finnish music education system. Changes in culture and society shape music education and people's attitudes towards it.

Key words: motivation, research, hobby, music, piano, self-determination theory

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TUTKIMUS MUSIIKILLISISTA KIINNOSTUKSEN KOHTEISTA	7
	2.1 Ottawan yliopiston Pianopedagoginen tutkimuslaboratorio	7
	2.2 Tutkimuksen esittely	7
	2.3 Tutkimuksen teoreettinen tausta.....	9
	2.3.1 Motivaatio.....	9
	2.3.2 Itsemääräämisteoria	9
3	TUTKIMUSHANKKEEN TOTEUTTAMINEN TAMPEREEN KONSERVATORIOSSA	16
	3.1 Projektin eteneminen alusta loppuun ja valmisteluvaiheet.....	16
	3.1.1 Kyselylomakkeiden käännytyö	16
	3.1.2 Osallistujien löytäminen	16
	3.2 Aineiston kerääminen.....	18
	3.2.1 Kysymysten tulkinnasta.....	19
4	TUTKIMUKSEN KONTEKSTI SUOMESSA	20
	4.1 Suomalainen musiikkioppilaitosjärjestelmä.....	20
	4.2 Taustatekijöitä suomalaisen pianonsoiton opiskelijan motivaatiossa	22
	4.2.1 Pianonsoitto harrastuksena nykypäivän Suomessa.....	23
	4.2.2 Opiskelupaikka- ja metodi.....	24
	4.2.3 Sukupuolen ja iän merkitys musiikkiharrastuksessa ja sen jatkuvuudessa	25
	4.3 Mikä edistää lasten ja nuorten motivaatiota musiikkiharrastuksessa?	27
5	POHDINTA	31
	LÄHTEET	35
	LIITTEET.....	37
	Liite 1. Musiikinopetuksen järjestelmä Suomessa	37

1 JOHDANTO

Länsimaiseen taidemusiikkiin suuntautunut piano-opetus on hyvin universaali asia. Soitin on samanlainen joka puolella maailmaa, samoin soittotapa. Kaikkialla maailmassa harjoitellaan paljolti samoja kappaleita – aluksi pieniä etydejä, menuetteja ja muita pikkukappaleita, myöhemmin klassisen pianomusiikin merkkiteoksia. Kun otetaan huomioon erilaiset kulttuurit ja niistä kumpuavat uskomukset ja toimintatavat, on itsestään selvää, että eri puolilla maailmaa pienet ja suuret pianistit koulutetaan käytännön tasolla täysin toisistaan poikkeavin tavoin. Soitto-oppilaiden osaamisalueet saattavat painottua hyvin eri tavoin ja heidän motivaationsa sekä suhtautuminen klassisen musiikin instrumenttiopintoihin ovat hyvin erilaisia.

Oppilaan motivaatio on keskeisellä sijalla oppimisprosessissa. Motivaatio käynnistää opettelu- ja harjoitteluprosessin, jonka tuloksena oppimista voidaan havaita. Se on muuttuva ja yksilöllinen tekijä. Kokemuksen myötä on kuitenkin mahdollista löytää joitakin asioita, jotka lähestulkoon kaikkien oppilaiden kohdalla joko kasvattavat tai heikentävät motivaatiota opiskella pianonsoittoa. Pianonsoiton opettajat tarvitsevat loputtoman varaston näitä motivaatiota kasvattavia työkaluja, jotta oppimistuloksia saadaan aikaan.

Kansainvälinen tutkimusprojekti voi antaa runsaasti arvokasta tietoa eroista, joita pianonsoitonopetuksessa käytännössä eri maiden ja maanosien välillä on. Tällainen tieto on mielenkiintoista, mutta lisäksi siitä voi olla paljon hyötyä opetuksen kehittämisessä omaksumalla uusia ja kehittämällä vanhoja toimintatapoja ja – kulttuureita.

Kansainvälinen tutkimushanke, johon osallistuimme toteuttamalla osan laajaa kyselytutkimusta Tampereen konservatorion nuorten pianonsoiton opiskelijoiden keskuudessa, pyrkii nimenomaan selvittämään tarkasti asioita piano-oppilaiden motivaatiosta. Analysoimalla tarkemmin, mikä oppilaita motivoi pianonsoiton opiskelussa ja mikä ei sekä miten erilaiset tekijät vaikuttavat motivaatioon, voidaan saada opettajille enemmän työkaluja oppilaidensa kohtaamiseen ja kohteluun, kriisitilanteen ratkaisuun, kun oppilaan motivaatio on täysin lopussa sekä laadukkaan oppimisen edistämiseen.

Osallistuminen laajaan kansainväliseen tutkimusprojektiin avaa loputtoman määrän mahdollisuuksia opinnäytetyön aiheeksi ja jopa paljon laajemman työn aiheeksi. Tässä työssä pyrimme kuvaamaan käytännön tasolla mistä tutkimusprojektissa on kysymys, miten sen käytännössä toteutimme ja millaisessa toimintaympäristössä sen toteutimme. Itse tutkimustulosten vertailu ja analyysi siis jää Ottawan yliopiston tutkimusryhmän vastuulle.

Merkittävä osa opinnäytetyötämme on ollut käytännönläheistä toimintaa tutkimusprojektin parissa. Tämän kirjallisen työn tavoitteena on vetää yhteen tätä toimintaa ja mitä siitä on voitu oppia. Lisäksi on tavoitteena luoda kokonaiskuvaa siitä, millaisissa lähtökohdissa tutkimusta toteutettiin Suomessa.

Tässä kirjallisessa työssä kuvataan, millaiseen kansainväliseen tutkimushankkeeseen osallistuimme, ja millaisia työvaiheita ja vaikeuksia projektin toteuttaminen täällä Suomessa, Tampereella, sisälsi. Tarkoituksena on myös pohdiskella jonkin verran millaisissa asioissa projektin aikana onnistuttiin ja missä asioissa olisi voinut toimia toisin. Lisäksi tarkoituksena on selvittää millaisessa kontekstissa tutkimusprojektin toteutimme: miten pianonsoittoa Suomessa opiskellaan ja miten opetuksen tavoitteet määräytyvät ja miten motivaatio oppilailla ylipäätään syntyy, miten se ilmenee ja muuttuu.

2 TUTKIMUS MUSIIKILLISISTA KIINNOSTUKSEN KOHTEISTA

2.1 Ottawan yliopiston Pianopedagoginen tutkimuslaboratorio

Ottawan yliopiston Pianopedagoginen tutkimuslaboratorio avattiin usean vuoden suunnittelun tuloksena vuonna 2005. Tutkimuslaboratoriossa tehdään ainutlaatuista monitieteellistä tutkimustyötä pianonsoiton oppimisen ja motivaation alalla. Laboratorion moderni teknologia mahdollistaa pianonsoiton oppimiseen liittyvien ilmiöiden suoran ja tarkan mittaamisen ja seuraamisen visuaalisesti sekä auditiivisesti. Tavoitteena on muun muassa löytää uutta pedagogista tietoa pianonsoiton oppimiseen liittyvistä monimutkaisista kognitiivisista prosesseista ja sen myötä uudenlaisia keinoja pianonsoiton opettamiseen, jotta nuorten piano-oppilaiden motivaatio voisi säilyä. Laboratorion toimintaan on kerätty mukaan monialaista osaamista eri yliopistoista ja tutkimuskeskuksista. Osaamista on muun muassa musiikin ja musiikkikasvatuksen, psykologian, informaatioteknologian ja neurotieteen aloilta. Mukana toiminnassa ovat Tampereen ammattikorkeakoulusta lehtorit Matti Ruippo ja Jarmo Perttunen. Lehtori Matti Ruippo on toiminut toteuttamamme tutkimusprojektin koordinaattorina. (Ottawan yliopiston Pianopedagoginen tutkimuslaboratorio.)

2.2 Tutkimuksen esittely

Tutkimus, jonka tekemiseen osallistuimme, on Kanadalaisen Ottawan yliopiston Pianopedagogisen laboratorion tutkimusryhmän tutkimus, joka on nimetty ”Survey of Musical Interests”. Suomalaisessa tutkimusosassa olemme antaneet tutkimukselle lyhyemmäksi nimeksi motivaatiotutkimus, koska motivaatio on tutkimuksen keskeisin asiaana. Tutkimuksen virallinen nimi on suomeksi käännettynä ”Tutkimus musiikillisista kiinnostuksen kohteista”. Tämä nimitys on sen verran epämääräinen, että se ei varsinaisesti anna kuvaa tutkimuksen sisällöstä tai sen tarkoituksista. Suomessa toteutettu osatutkimus liittyy Tampereen Musiikkiakatemian pianopedagogisen laboratorion tutkimushankkeisiin.

Ottawan yliopiston johtama kansainvälinen tutkimus on laaja, koska aineistoa kertyy paljon ja tutkimuksella on useita tavoitteita. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää lasten motivaation määrää pianonsoiton opiskelussa. Teoreettisena pohjana tutkimukselle toimii Edward L. Decin ja Richard M. Ryanin kehittämä itsemääräämisteoria (Self-

Determination theory). Tarkoituksena on yhdistää motivaatio seuraaviin muuttujiin: ikä, sukupuoli, vanhemmilta tai huoltajalta saadut vaikutteet, opetusmetodi ja kulttuuri. Lisäksi motivaatio yhdistetään seuraaviin lopputuloksiin: oppilaan pianon soittoon liittyvä toiminta ja käyttäytyminen, mielenkiinnonkohteet, suoriutuminen ja odotukset.

Tutkimuksen ainutlaatuisia ominaisuuksia ovat sen monitieteellisyys, monikielisyys, monikulttuurisuus sekä useiden eri yliopistojen ja musiikkioppilaitosten ja useiden eri opetusmetodien mukana oleminen. Vastaavaa tutkimusta ei ole vielä missään tehty.

Tutkimukseen voivat osallistua noin 7 – 17-vuotiaat piano-oppilaat. 17 vuotta on ehdoton yläikäraja, mutta toivomuksena ennemminkin 16 vuotta. Alaikärajasta on mahdollista poiketa alaspäin, jos oppilaalla on erityisen hyvät valmiudet. Tutkimukseen vaaditaan myös oppilaan vanhemman tai huoltajan osallistumista.

Tutkimusaineiston kerääminen toteutetaan kyselytutkimuksena. Oppilas täyttää aineiston kerääjän läsnä ollessa kyselylomakkeen, joka sisältää neljä osiota ja yhteensä 123 väittämää. Oppilas vastaa osioissa 1 ja 3 väittämiin asteikolla 1-7 kuinka paljon kyseinen väittämä kuvaa häntä itseään numeron 1 tarkoittaessa ”ei kuvaa minua lainkaan” ja numeron 7 tarkoittaessa ”kuvaa minua täysin”. Osiossa 2 asteikko on sama, mutta oppilas vastaa kuinka kiinnostavana hän pitää esitettyjä pianonsoiton opiskeluun liittyviä toimintoja kun numero 1 tarkoittaa, että ”ei lainkaan mielenkiintoinen” ja numero 7 tarkoittaa ”erittäin mielenkiintoinen”. Näitä osiota 1-3 varten on omat harjoitusosionsa, jotta oppilas varmasti ymmärtää logiikan, jolla hänen tulee vastata. Osiossa 4 on vain viisi kohtaa, joissa oppilas täydentää minä-muotoisen lauseen yhdellä valmiiksi annetuista vaihtoehdoista.

Myös oppilaan vanhempi tai huoltaja täyttää kyselylomakkeen. Sen kysymyksillä kerätään taustatietoja oppilaasta ja hänen historiastaan pianonsoiton parissa. Lisäksi tietoa kerätään vanhempien omasta taustasta sekä hieman heidän suhtautumisestaan lapsensa musiikkiharrastukseen.

Ennen kuin aineiston kerääminen aloitettiin Suomessa, Tampereella, sitä oli ehditty kerätä Kanadassa, Yhdysvalloissa ja Kiinassa. Osallistujia oli yhteensä 241, poikia 95 ja tyttöjä 146.

Luonnollisesti osallistujien vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti. Oppilas ja hänen vanhempansa täyttävät lomakkeet eri tiloissa tai eri aikoina. Erityisen tärkeää on, että oppilaan täyttäessä omaa lomakettaan, hänen vanhempansa tai pianonsoiton opettajansa ei ole paikalla, jotta hän uskaltaa vastauksissaan ilmaista rehellisesti omat mielipiteensä ja tuntemuksensa. Kerätty data käsitellään Ottawan yliopistossa sitä varten luodulla tietokoneohjelmalla.

2.3 Tutkimuksen teoreettinen tausta

2.3.1 Motivaatio

Motivaatio on käsite, joka on kehitetty kuvaamaan ihmisen toiminnan suuntautumista. Motivaatio voidaan kuvata sellaiseksi sisäiseksi tilaksi, joka saa aikaan, ohjaa ja ylläpitää toimintaa (Lehtinen ym. 2007). Käsite on kuitenkin tutkimuksen parissa hajautunut ja muuttunut sekavaksi, jopa siinä määrin, että osa tutkijoista on luopunut käsitteestä. Se on kuitenkin tarpeellinen yläkäsite toimintaa suuntaavien, ylläpitävien ja estävien tekijöiden kuvaamisessa. (Lehtinen ym. 2007)

Ford on tehnyt yhteenvedon kolmestakymmenestä kahdesta eri motivaatioteoriasta ja todennut pääosan teorioista ottavan jollain tavalla kantaa yksilön henkilökohtaisiin tavoitteisiin, uskomuksiin mahdollisuudesta vaikuttaa omaan toimintaansa ja emootioiden viriämiseen. Keskeisimpiä tapoja kuvata motivaatiota ovat muun muassa motivaation jaotteleminen joko sisäiseksi tai ulkoiseksi ja erottelu lähestymis- ja välttämismotiiiveihin. (Lehtinen ym. 2007)

Motivaatio on toteuttamamme tutkimuksen keskeisin käsite nimenomaan siitä syystä, että se on niin hyvä yläkäsite siinä tutkittavien monimuotoisten ilmiöiden yhteen nivomiseen.

2.3.2 Itsemääräämisteoria

Edward L. Decin ja Richard M. Ryanin kehittämä itsemääräämisteoria (self-determination theory) on saavuttanut suuren suosion kasvatustieteellisen tutkimuksen

parissa ja sillä on ollut konkreettinen merkitys kasvatuksessa ja opetuksessa. (Lehtinen ym. 2007.) Se on myös tekemämme tutkimuksen teoreettisena pohjana.

Teoria nojautuu pohjimmiltaan ihmisen perusolemukseen kuuluviin psykologisiin perustarpeisiin ja niiden tyydyttämiseen. Decin ja Ryanin (2000) mukaan ihminen on luonnostaan motivoitunut; innostunut ja utelias. Kuitenkin jostain syystä käytännössä hyvin monet ihmiset ovat apaattisia ja vieraantuneita. He eivät tunne vastuuta tai ole kiinnostuneita tekemisistään. Itsemääräämisteorian on tarkoitus selittää ihmisen luonteelle tyypillisen motivoituneisuuden ja silti niin yleisen vieraantuneisuuden eroa. Ihmisen perustavien psykologisten tarpeiden tyydyttämisestä riippuu hänen persoonallisuutensa kehityksen suunta ja motivaation määrä.

Decin ja Ryanin mukaan ihmisen kolme psykologista perustarvetta ovat 1) Tarve tuntea itsensä päteväksi (competence), 2) tarve sosiaaliseen kiinnittymiseen (relatedness) ja 3) tarve tuntea itsensä autonomiseksi ja voivansa vaikuttaa tapahtumiin (autonomy). Näiden perustarpeiden pohjalta voidaan selittää motivaation ylläpitämisen ja vahvistumisen ehtoja.

Nämä perustarpeet ovat helposti ymmärrettävissä arkisissa yhteyksissä. Esimerkiksi pianonsoiton opiskelu on paljon innostavampaa ja motivoivampaa, kun suorituksistaan saa ajatuksella annettua palautetta, kun pystyy kommunikoimaan opettajan kanssa ja saa esimerkiksi itse välillä vaikuttaa, mitä kappaleita soittaa.

Perustarpeiden olemassaolo ja vaikutus on todettu myös tieteellisellä tutkimuksella. Erilaisissa ympäristöissä toteutetut tutkimukset ovat osoittaneet, että ihmisen sisäinen motivaatio vahvistuu, jos hän saa toiminnastaan sellaista palautetta, joka vahvistaa hänen kokemustaan hänen omasta pätevyydestään. Toisaalta kiinnostavan tehtävän parissa työskentelevän lapsen motivaatio tehtäväänsä romahti, kun huoneessa oli aikuinen, joka ei kiinnittänyt mitään huomiota lapseen eikä vastaa tämän yrityksiin ottaa kontaktia, koska sosiaalinen kiinnittyminen puuttuu. (Lehtinen ym. 2007.)

Itsemääräämisteoriassa on paljolti kysymys sisäisestä motivaatiosta. Sisäinen motivaatio on ihmisestä itsestään kumpuava halu ja innostus tiettyyn toimintaan, johon motivoi toiminnasta saatu mielihyvä, olkoon kyse liikunnasta, ongelmanratkaisusta tai kiinnostavan asian tutkimisesta tai jostakin muusta. Kun ihmisen psykologiset perustarpeet tyydytetään, vahvistuu nimenomaan sisäinen motivaatio. Kun taas ihminen toimii sen vuoksi, että luvassa on jokin palkkio tai kyseessä on jonkin ulkoisen tahon antama vaatimus, on kysymys ulkoisesta motivaatiosta. Deci ja Ryan suhtautuvat kielteisesti pal-

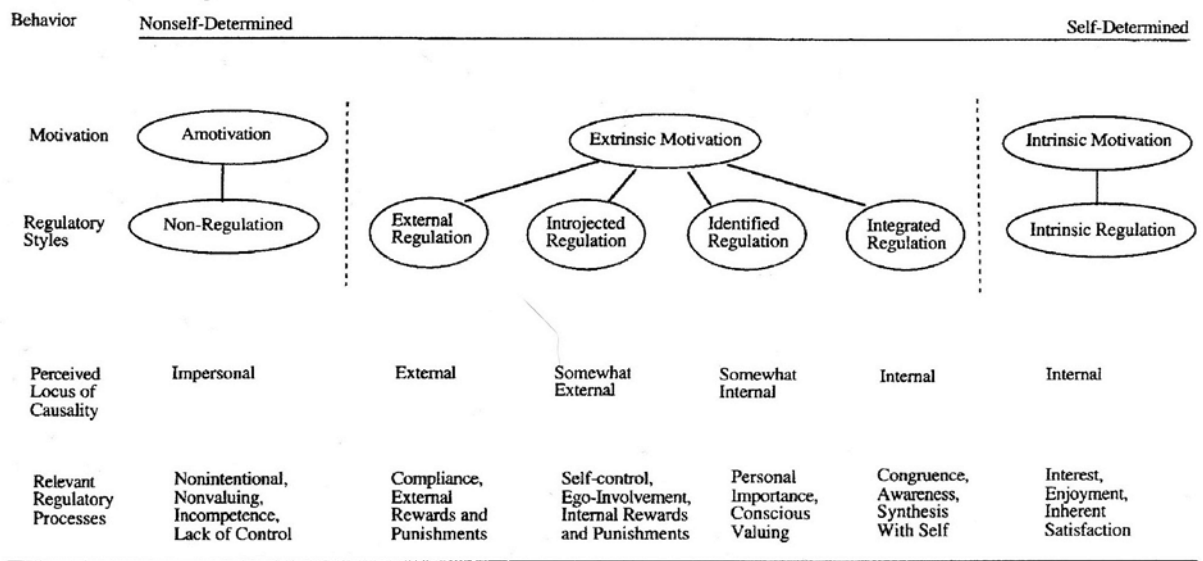
kitsemiseen, koska palkkiot vähentävät autonomian kokemusta siirtäen toiminnan ohjauksen painopistettä toimijan ulkopuolelle (Lehtinen ym. 2007).

Jos ihmisellä ei lähtökohtaisesti ole sisäistä motivaatiota ryhtyä johonkin tehtävään, vaan sen tekemistä vaatii esimerkiksi opettaja tai esimies, Decin ja Ryanin teorian mukaan mahdollisesti viriävä sisäinen motivaatio riippuu siitä, missä määrin yksilö on sisäistänyt ja integroinut kyseisen toiminnan sääntelyn. Sisäistämällä tarkoitetaan sitä, että yksilö antaa alun perin ulkoisista tekijöistä lähteneelle toiminnalle sisäisen arvon ja alkaa itse säännellä toimintaa. Integraatiolla taas tarkoitetaan sitä, että yksilö alkaa kehittää kyseisen toiminnan sisältöä eteenpäin omista lähtökohdistaan ja toiminta hiljalleen muotoutuukin itsestä lähteväksi. (Lehtinen ym. 2007.)

Pianonsoiton opiskelussa tulee jatkuvasti vastaan tehtäviä, jotka opettaja määrää oppilaan suoritettavaksi ja yleensä oppilas ei ole kovin tietoinen, miksi sen suorittaminen on hyödyllistä eikä välttämättä ole motivoitunut niiden suorittamiseen, ainakaan sisäisesti. Tällaisia ovat tyypillisesti muun muassa asteikot, etydit tai tekniset harjoitteet, mutta niitä voi oppilaasta riippuen olla myös muita. Yksilö voi olla tällaiseen toimintaan joko täysin motivoitumaton, passiivisesti mukautuva tai aktiivisesti omistautuva (Lehtinen ym. 2007). Opettaja voi oppilaan motivaation lähtötilanteesta riippumatta auttaa huomattavasti oppilaan sisäistämistä ja integraatiota toiminnan sääntelyn suhteen. Jos opettaja kertoo oppilaalle, miksi on tärkeää hallita asteikot ja mitä hyötyä siitä on soittamisessa tai näyttää, kuinka hyvin hallitsee itse jonkin tekniikan ja missä kaikessa sitä voi hyödyntää, oppilas voi alkaa antaa toiminnalle sisäistä arvoa ja alkaa harjoitella uutta tekniikkaa, jotta pystyisi käyttämään sitä kappaleissaan ja soittamaan paremmin.

Sisäistäminen ja integraatio edistyvät Decin ja Ryanin mukaan parhaiten psykologisten perustarpeiden tyydyttämisen kautta, eli siten, että oppilas saa positiivista palautetta pätevyydestään, oppilas kokee voivansa tarpeeksi vaikuttaa asioihin ja saa sosiaalista tukea ja kokee olevansa osa yhteisöä. Sisäistäminen ja integraatio laajassa mielessä ovat keskeisellä sijalla siinä, kuinka yksilö sosialisoituu ympäristöönsä ja sen kulttuureihin ja käytäntöihin lapsuutensa ja nuoruutensa aikana. Tämä tarkoittaa sosiaalisen ympäristön vaatimien toimintatapojen ja uskomusten omaksumista osaksi omaa ajattelua. (Lehtinen ym. 2007.)

Figure 1
The Self-Determination Continuum Showing Types of Motivation With Their Regulatory Styles, Loci of Causality, and Corresponding Processes

KUVIO 1. Ryanin ja Decin (2000) itsemääräämisjatkumo

Decin ja Ryanin (2000) kaavio (kuvio 1.) itsemääräämisen jatkumosta kuvaa eri motivaatiotyyppjä, yksilön sääntelytapoja, hallintakäsitystä, eli yksilön käsitystä kyvystään hallita häneen vaikuttavia tapahtumia sekä henkilön sisäisiä prosesseja motivaation eri tasoilla. Jatkumossa on kysymys siitä, kuinka autonomista ihmisen toiminta on. Äärimmäisenä vasemmalla on kaikista vähiten autonominen ja äärimmäisenä oikealla eniten autonominen henkilö. Jatkumon ajatuksena ei kuitenkaan ole se, että ihminen etenee sillä asteittain, vaan tietyissä tilanteissa ja olosuhteissa voi ilmetä erilaisia motivaation muotoja.

Vasemmalla kaaviossa on amotivaatio, tila, jossa ihminen joko ei toimi ollenkaan tai toimii ilman tarkoitusta suorittaen sen, mikä on pakollista. Tällöin hänen hallintakäsityksensä on täysin mitänsanomaton. Jos henkilö ei arvosta kyseistä toimintaa, ei tunne kykenevänsä siihen tai ei usko saavansa toiminnastaan haluttua lopputulosta, seurauksena on amotivaatio. (Deci & Ryan, 2000.)

Keskimmäisenä kaaviossa on ulkoinen motivaatio, joka jakautuu neljään tyyppiin. Vasemmalla ensimmäisenä on ulkoinen sääntely, joka seuraa, kun henkilö tekee jotakin saadakseen palkkion tai välttääkseen rangaistuksen. Tällöin yksilö myös tuntee, että häntä kontrolloidaan ulkoapäin ja siten hänen hallintakäsityksensä on myös ulkoinen. Toisena on introjektioksi kutsuttu sääntelymalli, jossa henkilö ottaa vastaan ulkoisia ohjeita ja määräyksiä, mutta myös kyseenalaistaa niitä. Hän toimii välttääkseen syylli-

syydentunnetta tai saavuttaakseen itsetunnon kohotusta, kuten ylpeyden tunnetta. (Deci & Ryan, 2000.)

Kaksi jälkimmäistä ulkoisen motivaation sääntelyn muotoa, sisäistäminen ja integraatio, joihin jo aiemmin on viitattu, edustavat autonomisempaa toimintaa ja niissä myös yksilön hallintakäsitys on jokseenkin sisäinen, eli näissä ihminen kokee voivansa vaikuttaa asioihin. Sisäistäminen eli identifikaatio tarkoittaa, että henkilö tietoisesti arvostaa toiminnan tavoitetta ja kokee siihen tähtäävän toiminnan henkilökohtaisesti tärkeäksi. Viimeinen ulkoisen motivaation muoto on integroitu sääntely ja sillä paljon yhteisiä piirteitä sisäisen motivaation kanssa. Integroitu sääntely esiintyy silloin, kun ihminen on omaksunut identifioitun sääntelyn minäänsä eli arvioinut ja asettanut sen omien arvonsa ja tarpeidensa joukkoon. Tällöin ihminen on hyvin tietoinen siitä, mitä hän arvostaa ja miksi tavoittelee arvostamaansa asiaa. Erona sisäiseen motivaation on kuitenkin se, että toimintaa ei silti tehdä pelkästään sen tuottaman ilon ja nautinnon vuoksi. (Deci & Ryan, 2000.)

Sisäinen motivaatio on kaikista autonomisin motivaation muoto ja sitä pidetään yleisesti kaikkein tavoitelluimpana tilana, erityisesti erilaisten harrastusten parissa. Sisäinen motivaatio kumpuaa siitä, että ihminen on hyvin kiinnostunut toiminnasta ja nauttii siitä ja saa itse toiminnasta tai sen lopputuloksesta iloa ja luontaista tyydytystä. Tämä tarkoittaa sitä, että ihminen toimii omasta halustaan ja vapaaehtoisesti

Ottawan yliopiston pianopedagoginen tutkimusryhmä on hyödyntänyt tätä jatkumoa luodessaan kyselylomaketta tutkimustaan varten. Väittämät on muotoiltu niin, että ne osoittavat tietynlaista motivaation ja sen sääntelyn lajia ja näin ollen niiden avulla voidaan mitata tutkimukseen osallistuvan oppilaan vastauksista, minkä tyyppistä motivaatiota tämä osoittaa ja kuinka paljon. Väittämissä tutkitaan sekä lapsen ajatuksia pianonsoiton opettelusta ylipäätään sekä lapsen motivaatiota johonkin tiettyyn pianonsoiton opetteluun liittyvään toimintaan. (Kuvio 2.)

Amotivation	I learn to play the piano but it is a waste of my time.
External	I learn to play the piano because my parents would be disappointed if I stopped playing.
Introjected	I learn to play the piano because I would be ashamed if I stopped playing.
Identified & Integrated	I learn to play the piano because it helps me reach my personal goals. I learn to play the piano because it is part of who I am.
Intrinsic	I learn to play the piano because I enjoy learning new things about music.

KUVIO 2. Näytteitä tutkimuksen väittämistä (Ottawan yliopiston pianopedagogisen laboratorion tutkimusryhmä, 2005.)

Amotivaatiota osoittaa, jos lapsi pitää pianonsoiton opettelua ajantuhlauksena, koska tällöin hän ei näe toiminnalla arvoa eikä todennäköisesti harjoittele soittamista kuin vanhempien tai opettajan vaatimuksen tai pakottamisen seurauksena.

Ulkoista motivaatiota ja ulkoista sääntelyä lapsi taas osoittaa, jos hän ajattelee soittavansa pianoa, etteivät hänen pettyisi. Tällöin hän noudattaa ulkoista ohjausta ja välttelee lopettamisen kielteisiä seurauksia. Introjektiota osoittaa se, että lapsi opettelee soittamaan pianoa, koska häntä hävettäisi, jos hän lopettaisi. Tällöin huomio siirtyy enemmän ulkoisista tekijöistä itse; henkilö ajattelee omaa egoaan ja miten toiminta siihen vaikuttaa. Hän haluaa pitää yllä omanarvontuntoaan eikä pettyä itseensä. Tällöin toivottu palkkio tai pelätty rangaistus tulee sisältäpäin, ei vanhemmilta tai opettajalta. Identifioitua käyttäytymistä osoittaa se, että lapsi kokee pianonsoiton kuuluvan hänen henkilökohtaisiin tavoitteisiinsa, jotka hän haluaa saavuttaa. Toiminnalla on siis henkilökohtaista merkitystä ja sitä tietoisesti arvostetaan. Astetta lähemmäs sisäistä motivaatiota siirrytään, kun lapsi ajattelee pianonsoiton kuuluvan osaksi itseään. Tällöin puhutaan integraatiosta. Toiminta ei ole pelkästään keskeisellä sijalla elämää, vaan se tiedostetaan jonkinlaisena tarpeena, osana minää.

Selkeä esimerkki sisäistä motivaatiota osoittavasta väittämästä on, että lapsi opettelee pianonsoittoa, koska nauttii uusien asioiden oppimisesta musiikissa. Väittämässä todetaan suora yhteys toiminnalle tai sen tulokselle ja nautinnolle, mikä on sisäisen motivaation keskeisin piirre.

Tutkimuksen kyselylomakkeessa etsitään näitä samoja piirteitä useilla erilaisilla väittämillä ja myös samojen väittämien varianteilla, jotta saataisiin mahdollisimman luotettavaa tietoa. Varsinkin lapsen voi olla vaikeaa eritellä motiivejaan ja tuntemuksiaan kovin selkeästi ja luotettavasti yhden haastattelutuokion aikana.

3 TUTKIMUSHANKKEEN TOTEUTTAMINEN TAMPEREEN KONSERVATORIOSSA

3.1 Projektin eteneminen alusta loppuun ja valmisteluvaiheet

Tutkimushankkeen toteuttaminen oli hyvin pitkä ja monivaiheinen prosessi, joka vaati paljon yhteistyötä ottawalaisen tutkimusryhmän, TAMKIn opettajien ja muun henkilöstön, Tampereen konservatorion pianonsoiton opettajien, ja tietysti piano-oppilaiden ja heidän vanhempiansa kanssa. Aikaa valmisteluun ja itse aineiston keräämiseen kului yhteensä noin kaksi vuotta.

3.1.1 Kyselylomakkeiden käännoistyö

Kyselylomakkeiden käännoistyön tekivät TAMKIn englanninopettajat. Kyselylomakkeiden käänno tehtiin kaksinkertaisena, eli ensimmäinen käännojä käänno lomakkeet englanninkielestä suomeksi ja sen jälkeen toinen käännojä käänno suomenkielisen version takaisin englanniksi. Tämän jälkeen Ottawan tutkimusryhmän edustaja tarkasti tämän englanninkielisen version verraten sitä alkuperäiseen yrittäen näin varmistua, että suomenkieliset ilmaukset vastaavat mahdollisimman tarkasti alkuperäisiä.

3.1.2 Osallistujien löytäminen

Aloitimme mahdollisten osallistujien kartoittamisen lähettämällä pianonsoitonopettajille kirjeen, jossa kysyimme sopivien 7-16-vuotiaiden oppilaiden lukumäärää. Saimme vastaajaehdokkaita opettajilta kasaan reilusti yli minimin, joten saatoimme olettaa, että saamme 50:ltä kerättyä kyselyt. Seuraava askel oli ottaa yhteys opettajien oppilaisiin ja näiden vanhempiin. Teimme infokirjeen lähetettäväksi opettajien kautta oppilaiden koteihin. Infokirjeessä kerroimme taustaa hankkeesta, ketkä tutkimusta tekevät ja että tutkimuksella on tutkimuslupa Tampereen konservatorion rehtorilta. Tällä selonteolla pohjustimme, varsinkin oppilaiden vanhempien kiinnostusta hankkeeseen osallistumiseen: hanke on osa laajempaa tutkimusta ja siksi tärkeä myös muille kuin meille opinnäytetyön tekijöille. Kirje sisälsi myös informaatiota itse kyselylomakkeista ja täyttötilanteesta. Kirjeeseen oli liitetty opettajille palautettavaksi osio, jossa vanhemmat ilmoittivat kiinnostuksen osallistua tutkimukseen.

Infokirjeen osallistumis-osioita tuli meille takaisin niukalti ja aloimme miettiä uutta lähestymistapaa oppilaiden ja vanhempien suuntaan. Otimme yhteyden Ottawan yliopiston ohjaajaan ja hän kehotti yhteydenottoa vanhempiin puhelimitse tai sähköpostitse.

Ensimmäiset kyselyt saimme tehtyä samalla opettajalla olevien kolmen oppilaan kanssa heidän pianotuntiansa jälkeen. Heidän kohdallaan yhteydenotto sujui opettajan kautta. Tästä eteenpäin ryhdyimme tiedustelemaan opettajilta listoja osallistuvista oppilaista ja selvittämään oppilaiden tuntien aikoja. Selvitimme konservatorion opintosihteerin kautta oppilaiden vanhempien sähköpostiosoitteita, otimme heihin yhteyttä ja kysyimme, onnistuisiko oppilaan kanssa kyselyn täyttö esimerkiksi pianotunnin jälkeen. Muutaman opettajan oppilaiden kanssa saimme hyvin järjestettyä kyselyn täytön tällä tavalla.

Aloimme miettiä muita keinoja ja päätimme järjestää ryhmätäyttötilaisuuden, johon oppilaat saivat tulla tiettyinä aikoina tiettyyn paikkaan täyttämään kyselyn. Järjestimme tilaisuuksia kaksi ja muutaman kyselyn saimme kerättyä. Ryhdyimme myös Ottawan yliopiston ohjaajan neuvosta käymään pianonsoitonopettajien luokissa kysymässä, olisiko sillä hetkellä tunnilla oppilas, joka voisi jäädä täyttämään kyselyn. Tämä toimi oikein hyvin ja saimme sovittua täyttöajan tunnin jälkeen tai johonkin muuhun ajankohtaan.

Kyselyjen kerääminen oli hidasta ja saimme mahdollisuuden mennä opettajien kokoukseen puhumaan asiasta lisää ja kannustamaan pianonsoitonopettajia saamaan lisää oppilaitansa osallistumaan tutkimukseen. Esitimme erilaisia vaihtoehtoja kyselyn täyttöön, kuten ryhmätäyttötilaisuus, opettajan tai opettajien oma luokkakonsertti, jonka yhteydessä kyselyjä voisi tehdä, kyselyn täyttö oppilaan pianotunnin jälkeen tai itse pianotunnilla. Kokoukseen osallistuminen innosti opettajia ja saimme sovittua joitakin kyselyn täyttämisaikankohdista oppilaiden pianotuntien jälkeen. Kävimme edelleen, myös opettajien kehotuksesta kysymässä heidän tuntiensa aikana oppilaita jäämään tunnin jälkeen täyttämään kyselyn. Pääosin tällä keinolla saimme kerättyä kevääseen mennessä tarvittavat 50 kyselyä.

Oppilaiden kyselyiden täytön yhteydessä annoimme oppilaille kotiin vietäväksi vanhempien kyselyn sekä allekirjoitettavan suostumuslomakkeen. Osan vanhemmista kanssa saimme täytettyä kyselyn oppilaan kyselyn yhteydessä. Kehotimme oppilaita tuomaan vanhempien kyselyn omalle opettajalle, meidän lokeroomme tai aulaan vahtimestarille. Suurimman osan vanhempien kyselyistä saimme takaisin keväällä, mutta osa jäi syksyyn. Kyselyjen takaisinsaannissa turvauduimme pääasiassa opettajien apuun. Otimme myös yhteyttä oppilaisiin tai suoraan heidän vanhempiinsa.

3.2 Aineiston kerääminen

Saatuamme sovittua oppilaan kanssa kyselyn tekemisestä, sovimme paikan, jossa tapaamme ennen sitä. Yleensä menimme oppilasta vastaan pianoluokan ulkopuolelle. Kyselyn täyttöä varten varasimme yleensä luokan, jossa oppilas saattoi täyttää kyselyn rauhassa. Joskus saimme tehdä kyselyn esimerkiksi kirjaston lukuhuoneessa tai oppilaan pianoluokassa opettajan luvalla. Pääasiassa teimme kyselyt siis konservatorion tiloissa. Joidenkin oppilaiden vanhemmat olivat mukana, jolloin he saattoivat täyttää oman kyselynsä heti. Suurimmalle osalle vanhemmista lähetimme kyselylomakkeen oppilaan mukana kotiin.

Ennen varsinaisia kysymyksiä lomakkeessa esitettiin esimerkkikysymyksiä, joiden avulla saatoimme tarkistaa, että oppilas on ymmärtänyt vastaamisperiaatteen oikein. Tarkistimme oppilaiden vastaukset myös ensimmäisten varsinaisten kysymysten kohdalla, jonka jälkeen oppilaat saivat vastata itse. Olimme koko ajan läsnä täyttötilanteessa, jolloin oppilaat saivat pyytää apua aina, kun tarvitsi. Oppilaiden avuntarve kyselyissä riippui suurimmaksi osaksi heidän iästään. Vanhemmat oppilaat täyttivät hyvin paljon kyselyä itsekseen, pienempiä piti avustaa kysymysten lukemisessa ja selittää, mitä kysyttiin. Yleisesti eniten apua tarvittiin kysymysten tulkinnoissa eli mitä kysymyksellä oikeastaan tarkoitetaan.

3.2.1 Kysymysten tulkinnasta

Suurin epäselvyys itse kyselyjen väittämässä oli niiden tulkinta. Eniten oppilaat kysyivät kyselyä täyttäessä, mitä jollakin väittämällä tarkoitetaan. Pohdimmekin, että jos oppilas ei ymmärräkään väittämää samalla tavalla, kuin kyselyjen laatijat ovat sen tarkoittaneet. Tietysti samalla jouduimme pohtimaan, ymmärrämmekö me, jotka avustamme kyselyyn vastaamisessa, väittämiä samalla lailla.

Tässä muutama esimerkki väittämistä, jotka osoittautuivat vastaajien keskuudessa monitulkintaisiksi:

1 "Opettelen soittamaan pianoa, koska minusta tuntuisi pahalta, jos en oppisi soittamaan pianoa." Esiin tuli mietteitä siitä, tarkoittaako "tuntuisi pahalta" lähinnä harmituksen tunnetta vai syyllisyyttä.

2 " Vaikean musiikkikappaleen työstäminen" asteikolla 1–7 (1 = Ei lainkaan mielenkiintoinen, 7 = Erittäin mielenkiintoinen). Oppilaat kommentoivat, että tämä riippuu paljon kappaleesta eli onko kappale kiva ja mielenkiintoinen vai ei. Samantyyppisiä kysymyksiä oli myös muitakin, kuten "Uuden kappaleen oppiminen".

3 "Pidän huolta, että harjoittelen ennen kuin menen ystäväni kanssa ulos" asteikolla 1–7 (1 = Ei kuvaa minua lainkaan, 7 = Kuvaa minua täysin). Kysymyksellä tarkoitetaan ilmeisesti ajatusta "työ ensin, sitten vasta huvia". Jotkut oppilaat kommentoivat, että saattavat aivan hyvin harjoitella vasta illalla, kun kavereiden kanssa on jo oltu.

Lähetimme Ottawaan sähköpostia yhteyshenkilöllemme ja kysyimme asiasta. Vastaukseksi saimme, että erilaiset tulkinnat ovat mahdollisia ja ne on hyväksyttävä, sen sijaan, että ohjaisimme oppilasta vastaamaan kysymykseen jollakin tietyllä tavalla.

4 TUTKIMUKSEN KONTEKSTI SUOMESSA

4.1 Suomalainen musiikkioppilaitosjärjestelmä

Suomessa on hyvät mahdollisuudet harrastaa musiikkia. Opetusta tarjoavat musiikkioppilaitokset, vapaan sivistystyön toteuttajat, kuten kansalais- ja työväenopistot sekä seurakunnat. Opetusta on myös mahdollista saada yksityisesti. Suomen musiikkioppilaitokset saavat valtionavustusta ja musiikkioppilaitoksissa opiskelevilla on mahdollisuus tähdätä myös musiikin ammatillisiin opintoihin. Kansalais- ja työväenopistoista valtaosaa ylläpitävät kunnat ja opiskelu niissä toimii harrastuspohjalta. (Musiikinopetus Suomessa, 2007.) Katso myös liite 1.

Vuonna 1956 perustettiin Suomen musiikkioppilaitosten liitto, jonka tehtävänä on edistää musiikkioppilaitosten välistä yhteistyötä, edistää niiden taiteellista ja ammatillista tasoa sekä ajaa musiikkioppilaitosten etuja. Liittoon kuuluu 100 oppilaitosta, joista 90 on musiikkioppilaitoksia ja 10 konservatorioita. (Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry.) Suomen musiikkioppilaitosten liittoon kuuluvan oppilaitokset Suomen musiikkioppilaitokset noudattavat Taiteen perusopetuksen lainsäädäntöä ja sen mukaan oppilaitoksilla tulee olla opetussuunnitelma (Laki taiteen perusopetuksesta 1998). Suomen musiikkioppilaitokset noudattavat Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteita vuodelta 2002, jotka on antanut Opetushallitus. Opetussuunnitelman perusteet ovat määräys, jonka pohjalta koulutuksen järjestäjä päättää opetussuunnitelmasta. (Opetushallitus 2012.) Tampereen konservatorion musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelma on siis myös laadittu Opetushallituksen määräämien perusteiden mukaan (Tampereen konservatorion taiteen...2008).

Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän mukaisen opetuksen tulee luoda edellytyksiä hyvän musiikkisuhteen syntymiselle ja musiikin elämänikäiselle harrastamiselle. Lisäksi sen tulee antaa valmiudet musiikkialan ammattiopintoihin. Opetuksen tehtävänä on ohjata oppilasta määrätietoiseen, keskittyneeseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä rakentavaan toimintaan yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Opetuksen tavoitteena on tukea oppilaan persoonallisuuden lujittumista ja henkistä kasvua sekä luovuuden ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Tehtävänä on myös

kansallisen musiikkikulttuurin kehittäminen ja säilyttäminen, vuorovaikutus muiden musiikinopetusta ja taideopetusta antavien oppilaitosten ja tahojen kanssa sekä kansainvälisen yhteistyön edistäminen. Opetuksen järjestämisessä huomioidaan musiikkialan ammattikoulutuksen ja työelämän asettamat vaatimukset. (Määräys taiteen perusopetuksen musiikin...2002.)

Tampereen konservatorion musiikkiopiston puolella on kolme eri tasoa: musiikkileikkikoulutaso, musiikin perustaso ja musiikkiopistotaso. Lisäksi järjestetään musiikin aikuisopetusta. (Tampereen konservatorion taiteen...2008.) Kyselyihin vastanneet oppilaat ovat pääasiassa musiikin perustasolla. Perustason tavoitteena on, että oppilas oppii musiikin esittämiseen sekä yhteismusisointiin tarvittavia instrumenttitaitoja sekä oppii lukemaan, kuuntelemaan, kirjoittamaan ja tuntemaan musiikkia. Lisäksi tavoitteena on, että oppilas kehittää musiikillista ilmaisukykyään ja esiintymistaitoaan. (Määräys taiteen perusopetuksen musiikin...2002.)

Tampereen konservatorion omaan opetussuunnitelmaan on lisätty musiikin perustason kohdalla tavoitteeksi myös antaa oppilaalle valmiudet musiikkiopistotasolle siirtymiseen tai ammatillisen toisen asteen opintojen aloittamiseen. Lisäksi opinnot antavat hyvän perustan aktiiviselle musiikkiharrastukselle. (Tampereen konservatorion taiteen...2008.) Opetussuunnitelmassa on otettu huomioon myös se, että mikäli oppilas ei vammaisuuden, sairauden tai muun näihin verrattavissa olevan syyn vuoksi kykene opiskelmaan oppilaitoksen opetussuunnitelman mukaisesti, opetussuunnitelman tavoitteita voidaan yksilöllistää oppilaan edellytyksiä silmällä pitäen. Tällöin oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Siinä määritellään opiskelun tavoitteet, opiskeluaika, opetuksen toteuttamistapa, tarvittavat tukitoimet, mahdolliset suoritukset ja arviointimenettely. Opetusta järjestettäessä on otettava huomioon, että opintojen tavoitteet ovat musiikkikasvatuksellisia. Oppilaalta edellytetään kykyä hyödyntää annettavaa opetusta. Tavoitteissa painottuvat oppilaan musiikillisten taitojen ja kykyjen kehittäminen hänen omista lähtökohdistaan käsin sekä musiikin elämyksellinen kokeminen. Opetusta voidaan toteuttaa sekä yksilö- että ryhmäopetuksena. (Määräys taiteen perusopetuksen musiikin...2002.)

Tampereen konservatorion opetussuunnitelmaan kuuluu myös määritelmä oppimiskäsityksestä. Siihen sisältyy muun muassa ajatus musiikin harrastamisen pitkäjänteisyydestä, oppilaan omasta aktiivisuudesta sekä oppimissuunnitelmien

tärkeystä. Musiikin opiskelu on pitkäjänteistä toimintaa. Pitkäjänteisyys tarjoaa oppilaille kokemuksia onnistumisesta, kasvattaa uskoa omiin kykyihin ja antaa palautetta. Oppiminen on ensisijaisesti seurausta oppilaan omasta toiminnasta ja huomioon otetaan myös oppimisprosessin tavoitteellinen ja aktiivinen luonne. Lisäksi oppimisympäristö tarjoaa monipuolisuudessaan ja laaja-alaisuudessaan runsaasti mahdollisuuksia saada kokemuksia erilaisista toimintatavoista ja -menetelmistä. Oppilaiden kanssa laaditaan vuotuisesti oppimissuunnitelma, joka auttaa jäsentämään oppimisprosessia ja pohjaamaan sitä aikaisempiin tietoihin ja taitoihin. Tärkeä merkitys on tietysti myös ammattitaitoisella ja motivoituneella henkilökunnalla, joka edesauttaa optimaalisen oppimisen toteutumista. (Tampereen konservatorion taiteen...2008.)

4.2 Taustatekijöitä suomalaisen pianonsoiton opiskelijan motivaatiossa

Nuoren pianonsoiton opiskelijan motivaatio saattaa vuosien aikana kulkea laidasta laitaan. Innokkuus soittoharrastusta kohtaan voi vaihdella runsaasti eri ikäkausina. Erilaisia syitä soittaa pianoa ja siihen motivoivia tekijöitä on runsaasti ja niihin liittyvät niin kulttuurilliset kuin sosiaaliset ja psykologiset tekijät. Oppilaan aiemmat kokemukset musiikista ja sen opiskelemisestä, opiskeluympäristö ja – metodit sekä opettaja ja kodin tuki ovat seikat, jotka usein nähdään keskeisinä motivaatioon vaikuttavina seikkoina, ja joita aletaan pohdiskella, kun oppilaan motivaatio horjuu.

Tutkimus, jonka tekemiseen olemme osallistuneet, tuo esiin hyvin laajan kirjon erilaisia syitä ja motivaation lähteitä pianonsoittoon. Keskiöön asetetaan oppilaan sisäinen kokemusmaailma. Miten oppilas näkee omat lahjansa ja mahdollisuutensa soittajana? Mitkä asiat pianonsoitossa tuottavat tai eivät tuota hänelle iloa ja nautintoa? Mitkä asiat saavat oppilaan jatkamaan pianonsoiton harrastamista ja edistymään siinä? Miten vanhemmat, ystävät ja opettaja vaikuttavat soittoharrastukseen ja siihen motivoitumiseen ja sen tuottamiin tunteisiin? Esimerkiksi tällaisia kysymyksiä voidaan johtaa tutkimuksen väittämistä. Jokainen tutkimukseen osallistuvan oppilaan vastaus on täysin subjektiivinen. Kysymys on siis siitä, kokeeko oppilas itse, että hän opettelee soittamaan pianoa esimerkiksi sen vuoksi, että hänen vanhempansa tai opettajansa pettyisi, jos hän lopettaisi soittamisen. Tai siksi, että hän nauttii uusien asioiden oppimisesta tai tuntee ylpeyttä opetellessaan soittamaan pianoa. Lisäksi tutkitaan oppilaiden mielipiteitä erilaisista hyvin keskeisistä opiskelumenetelmistä pianonsoitossa, kuten muutamana esimerkkinä mainiten prima vista – soitto, metronomin kanssa harjoittelu ja musiikin kuunteleminen.

Suomessa lasten ja nuorten motivaatiota musiikkiharrastuksissa ovat tutkineet muun muassa Erja Kosonen ja Annu Tuovila. Näissä tutkimuksissa erityisen kiinnostavaa on niiden käytännönläheisyys.

4.2.1 Pianonsoitto harrastuksena nykypäivän Suomessa

Soittimena pianolla on hyvin vakiintunut asema, se on ollut kouluissa käytössä säestyssoittimena ja suomalaisten vaurastumisen myötä suomalaiskotien olohuoneisiin kuuluvana elementtinä. Pianolla on ollut käytännön merkitystä viihdykkeen ja ajanvietteen kannalta. Kun levysoittimia tai televisioita ei vielä ollut keksitty, ja kun ne eivät vielä olleet yleisiä kodeissa eikä musiikin kuuntelu ylipäättään ollut ihmisten ulottuvilla, ihmiset viettivät aikaa paljon aktiivisemmalla tavalla kuin nykyään. Tällöin eli vielä voimakkaasti kotimusisoinnin perinne, jossa piano oli tärkeä elementti. Vahvan perinteen lisäksi pianon kestävä suosio soittimena perustuu sen monipuolisuuteen sekä melodia-että säestyssoittimena. (Kosonen 2001.)

Pianonsoiton asema harrastuksena on elänyt selvää muutuskautta jo useita vuosia. Oppilailta on useita harrastuksia, eikä musiikkiharrastus musiikkiopistossa tai konservatoriossa ole enää automaattisesti tärkeysjärjestyksessä ensimmäinen. Opettajien mukaan oppilailta ja heidän perheillään vaikuttaa usein olevan yhä vähemmän aikaa harrastukselle.

Kun keskustelimme aineiston keräämisestä Tampereen konservatoriossa, sekä itselämme, että pianonsoiton opettajien taholta nousi epäily, että motivaatiotutkimukseen saadaan osallistumaan vain motivoituneimmat oppilaat, jotka muutenkin lähtevät mukaan kaikkiin varsinaisten pianotuntien ulkopuolisiin aktiviteetteihin. Näillä oppilailta on yleensä myös vanhempiensa tuki näihin aktiviteetteihin osallistumiselle, ja tarpeen tullen vanhemmat itsekin lähtevät mukaan ja kuljettavat lapsiaan. Nämä oppilaat perheineen osallistuvat aktiivisesti luokkatunneille, vapaan säestyksen tunneille, kesäkursseille, luokkakonsertteihin, menevät kuuntelemaan opettajan suosittellemaa konserttia ja niin edelleen. Heistä on selvästi erotettavissa ne oppilaat, jotka käyvät pianotunneillaan, mutta eivät ole niin innostuneita pianonsoitosta, että haluaisivat käydä muilla tunneilla tai muissa tilaisuuksissa tai heillä on runsaasti muitakin harrastuksia, eikä aika

yksinkertaisesti riitä kaikkeen. Näillä kahdella oppilasryhmällä on selkeät erot suhtautumisessa pianonsoittoon sekä oppimisen tavoitteellisuudessa.

4.2.2 Opiskelupaikka- ja metodi

Tutkimuksessa yhtenä muuttujana on opetusmetodi. Tutkimusta tehtiin Suomessa Tampereen konservatoriossa, joka antaa taiteen perusopetusta ja on hyvin perinteinen suomalainen musiikkiopistokonteksti. Sen oppilaita voidaan pitää hyvin selkeänä ja keskenään vertailukelpoisena ryhmänä, koska oppilaiden saama opetus on melko samantyyppistä ja opetuksella opetussuunnitelmien kautta asetetut kansalliset ja musiikkiopiston omat tavoitteet.

Kansainvälisesti instrumenttiopetus musiikkiopistoissa tai konservatorioissa ei ole yhteneväistä, mutta se ei ole tutkimuksen peruskysymysten kannalta niin keskeistä, koska ensisijaisesti tutkitaan pianonsoiton harrastajien mielipiteitä, kokemuksia ja tunteita. Tutkimuksen arvo on nimenomaan siinä, että se on kansainvälinen, ja eri maista ja kulttuuripiireistä saatuja vastauksia voidaan vertailla keskenään ja siten luoda laajempia johtopäätöksiä. Kansainvälinen vertailu on motivaatiotutkimuksen ydinaluetta.

Suomessa taiteen perusopetusta antavan musiikkiopistoverkoston rooli pianonsoiton opetuksessa on erittäin keskeinen. Pianonsoiton opetusta on kuitenkin tarjolla myös lukuisissa muissa paikoissa ja sen takia opetuksen ja myös harrastajien kirjo on erittäin laaja ja siksi paikka, jossa pianonsoittoa opiskellaan varmasti tuo oman vivahteensa oppilaan kokemuksiin ja ajatuksiin opiskelusta. Pianotunteja järjestävät musiikkiopistojen lisäksi evankelisluterilaiset seurakunnat, kansalaisopistot, yksityiset musiikkikoulut sekä yksityisesti soittotunteja antavat pianonsoiton opettajat, opiskelijat tai muut henkilöt. Opetuksen taso, tavoitteellisuus ja tyyli vaihtelevat suuresti. Oppilaan musiikillinen lahjakkuus, sosioekonominen tausta ja vanhempien mahdolliset musiikkiharrastukset muun muassa ratkaisevat, missä ja miten soittoharrastus aloitetaan. Usein poikkeuksellisen lahjakkaaksi havaittu oppilas ohjataan muista opetuspaikoista musiikkiopistopetuksen piiriin, koska sitä reittiä aukeavat mahdollisuudet musiikin ammatti- ja korkeakouluopintoihin ja opetuksen myös perinteisesti ajatellaan olevan laadukkaampaa. Suomessa annetaan pianonsoiton opetusta perinteisten opetustavan lisäksi Suzuki-menetelmällä, mutta muualla maailmassa tunnettua ja motivaatiotutkimuksessa mainittua Yamaha-menetelmää ei Suomessa ole käytössä.

Ottawan pianopedagogisen tutkimusryhmän tutkimustuloksien mukaan opiskelumetodilla on yhteys oppilaan motivaatioon. Perinteisessä musiikkioppilaitoksessa opiskelevat olivat enemmän yhtä mieltä väittämän ”Opettelen soittamaan pianoa, mutta en pidä harjoittelemisesta” kanssa, kuin yksityisopetuksessa opiskelevat piano-oppilaat. Yamaha-menetelmällä opiskelevat olivat enemmän samaa mieltä väittämän ”Opettelen soittamaan pianoa, koska haluan tulla isona muusikoksi” kanssa, kuin Suzuki-menetelmällä tai perinteisessä musiikkioppilaitoksessa opiskelevat. Lisäksi väittämän ”Opettelen soittamaan pianoa, koska se auttaa minua koulunkäynnissä” kanssa olivat perinteisen musiikkioppilaitoksen oppilaat enemmän samaa mieltä, kuin Suzuki-menetelmällä opiskelevat tai yksityisoppilaat. Yleisempänä löydöksenä tutkimusryhmä on saanut selville, että kyvykkyys koulussa ja kyvykkyys musiikkiopinnoissa korreloivat keskenään.

4.2.3 Sukupuolen ja iän merkitys musiikkiharrastuksessa ja sen jatkuvuudessa

Keräämässämme motivaatiotutkimuksen tutkimusaineistossa tyttöjen vastauksien osuus on huomattavasti poikia suurempi. Kun keräämäämme aineistoa ei lueta mukaan, on tyttöjen osuus vastauksista noin 60 prosenttia ja poikien osuus 40 prosenttia. Suomessa tämä ero sukupuolten välillä on vielä suurempi. 50 vastaajasta 43 on tyttöjä ja 7 poikia, eli 86 prosenttia vastaajista on tyttöjä ja 14 prosenttia poikia. Tampereen konservatorion 6–16-vuotiaiden piano-oppilaiden sukupuolijakauma on 22.2.2013 kansliasta saadun tiedon mukaan 82 tyttöä ja 27 poikaa eli tyttöjen osuus oppilaista on 75 prosenttia ja poikien 25 prosenttia.

Erja Kososen kyselytutkimuksessa vuonna 1996 tyttöjen osuus aineistossa oli 83 prosenttia ja vuoden 2001 haastattelututkimuksessa 79 prosenttia (Kosonen 2001). On siis todettava, että suurin osa pianonsoiton harrastajista on tyttöjä.

Pianonsoitto on perinteinen tyttöjen harrastus, joka on säilyttänyt suosionsa Suomessa läpi vuosikymmenien. Se on kuulunut säätyläisperheiden tyttöjen kasvatukseen jo vuosisatojen ajan (Kosonen 2001). Mistä muista syistä voi johtua tyttöjen merkittävästi suurempi innokkuus soittaa pianoa? Tytöille hienomotoriset ja keskittymistä ja huolellisuuttavat vaativat tehtävät ovat tyypillisempiä. Pianonsoitto on myös harrastus, jota tytöille tarjotaan huomattavasti poikia aktiivisemmin muun muassa vanhempien taholta. Pojat ovat mahdollisesti kiinnostuneempia urheilusta ja nykyään myös tietokoneet ja

pelikonsolit vievät niin paljon aikaa, että varsinaisille ohjatuille harrastuksille ei edes jää aikaa eikä innostusta.

Se, että saimme tutkimukseen osallistujiksi pääasiassa vain tyttöjä, liittyy luonnollisesti siihen, että suurin osa pianonsoittajista on tyttöjä, mutta ehkä myös siihen, että tytöt kiinnostuvat helpommin tämänkaltaisesta tutkimuksesta. Tytöt kuuluvat useammin ns. motivoituneempien tai aktiivisempien pianonsoitonharrastajien joukkoon. Tytöt ovat poikia innokkaampia käymään konserteissa, kuuntelemaan musiikkia ja soittamaan ja laulamaan yhdessä muiden kanssa vapaa-ajallaan (Tuovila 2003). Voisi siis päätellä heidän olevan ylipäätään innostuneempia soittotuntien ulkopuolella järjestettävistä aktiviteeteista, joita opettaja tai oppilaitos tarjoaa. Toisaalta tyttöjä pidetään ylipäätään tunnollisempina, heiltä jopa odotetaan kiltteyttä ja tunnollisuutta, joten he voivat myös tuntea voimakasta velvollisuudentunnetta osallistua aktiviteetteihin, joihin opettaja pyytää heitä osallistumaan, myös tähän kyseiseen tutkimukseen.

Sukupuolella ja siihen liittyvillä tekijöillä on Annu Tuovilan tutkimustulosten mukaan keskeistä merkitystä pianonsoiton opiskelussa. Suurin osa pojista, 84 prosenttia, koki opiskelunsa musiikkiopistossa myönteisesti merkityksellisenä kun taas tytöistä vain 38 prosenttia koki näin. Tutkimusaineistossa opintonsa lopetti melkein joka kolmas tyttö. Kuitenkin tytöt ja pojat arvioitiin yhtä lahjakkaiksi oppilaiksi.

Opettajien ja oppilaiden vanhempien suhtautuminen oppilaisiin eroavat merkittävästi tyttöjen ja poikien välillä. Pojat saivat selvästi enemmän tukea soittamiseensa sekä opettajaltaan että vanhemmaltaan. Varsinkin isät olivat huomattavasti enemmän mukana poikalasten opinnoissa kuin tyttölasten. Opettajat määrittivät soitonopetuksen tavoitteet eri tavalla tytöille, kuin pojille. Tutkintosuoritukset määriteltiin tutkimusaineistossa joka toisen tytön tavoitteeksi siinä missä vain joka viidennen pojan kohdalla. Lisäksi erilainen asennoituminen näkyy esimerkiksi soittotuntien ohjelmistovalinnoissa. Tytöistä kaksi kolmesta soitti soittotunneillaan perusohjelmistoa, mutta pojista vain joka kolmas. Yli puolet pojista soitti populaariohjelmistoa, kun taas tytöistä vain yksi viidesosa. Poikien opetus sisälsi selvästi enemmän improvisointia, yhteissoittoa ja säveltämistä, ja pojat toivat myös selkeästi enemmän omia sävellyksiään soittotunneille. Nämä ovat erittäin huomionarvoisia eroavaisuuksia. Tuovilan mukaan nämä ilmiöt voivat ainakin osaksi selittyä sillä, että poikien musiikinopiskelu on sen verran harvinaisempaa, että

heitä halutaan erityisesti kannustaa ja yrittää pitää heidät kiinnostuneena soittamisesta. (Tuovila 2003.)

Ottawan pianopedagogisen tutkimusryhmän löydökset motivaatiotutkimuksen perusteella myös tukevat näitä havaintoja osittain. Pojat olivat enemmän yhtä mieltä väittämien ”Vanhempani järkyttyisivät, jos lopetan pianonsoiton” ja ”opettajani pettyisi, jos lopetan pianonsoiton”, kuin tytöt. Kun vanhemmat ja opettaja ovat enemmän läsnä poikien musiikkiharrastuksessa, niin pojat myös kokevat, että harrastuksen lopettaminen vaikuttaisi vanhempiin ja opettajaan enemmän. Toisaalta tytöt olivat enemmän yhtä mieltä väittämän ”Aion jatkaa pianonsoittoa” kanssa kuin pojat. Tuovilan tutkimuksen mukaan taas tytöt lopettavat soittamisen selvästi poikia herkemmin. Tutkimusryhmän mukaan harjoitteluun käytetty aika ei kuitenkaan ole riippuvainen niin sukupuolesta kuin iästäkään, vaan sen määräävät jotkin muut tekijät.

Erja Kososen tutkimuksesta ”Soittamisen motivaatio varhaisnuorilla” (1996) ilmenee, että soittamiskäytäntöihin liittyvät ratkaisut tehdään jo yllättävän varhaisessa vaiheessa. Usein oletetaan, että into soittamiseen joko lopahtaa tai syttyy täyteen paloon puberteetti-iässä, noin 13–16-vuotiaana. Kuitenkin merkittävimmät ratkaisut soittoharrastuksen suhteen tehdään 13 ikävuoteen mennessä, mutta yleensä jo noin kymmenen ikävuoden tienoilla. Tässä iässä tytöt pohtivat, jatkavatko soittoharrastustaan ja millaisella tyylillä he sitä haluavat jatkaa. Vastaavassa iässä pojat vasta keskimäärin kiinnostuvat soittamisesta ja hakeutuvat opettajan ohjaukseen. Voidaan siis ajatella, että ratkaisut soittamisen suhteen on jo tehty ennen varsinaista puberteettia. Toisaalta Kosonen pohtii, että puberteettivaihe on ylipäättään voinut aikaistua. (Kosonen 2001.)

4.3 Mikä edistää lasten ja nuorten motivaatiota musiikkiharrastuksessa?

Motivaatiosta ja sen määrään vaikuttavista tekijöistä on olemassa runsaasti tutkimusaineistoa ja teorioita. Ottawan yliopiston pianopedagogisen laboratorion motivaatiotutkimuksen yhtenä tarkoituksena on pitkällä aikavälillä kartoittaa, millaisista opetus- ja oppimismenetelmistä piano-oppilaat pitävät ja millaiset seikat vaikuttavat heidän motivaatioonsa. Näin olisi tarkoitus kehittää käytännönläheistä tietoa ja työkaluja pianonsoiton opettajille opetuksen kehittämiseksi.

Musiikkioppilaitoksissa opiskeluun on kuulunut tärkeänä osana tutkinnot ja esiintymiset, koska niiden on katsottu olevan parhain tapa arvioida oppilaan osaamista ja tätä kautta opetuksen sekä koko musiikkioppilaitoksen tasoa. Opetuksen keskipisteenä on ollut länsimainen taidemusiikki, jonka avulla on voitu tehdä myös kansainvälistä vertaailua opetuksen tasosta. 1990-luvulta lähtien musiikkioppilaitosten toimintaa on kuitenkin alettu kyseenalaistaa. Tähän on vaikuttanut muun muassa musiikkikulttuurin muutos eli siirtyminen pois pelkästään länsimaisen taidemusiikin piiristä sekä musiikkiteknologia. Tärkeä tekijä on ollut myös vuonna 1998 asetettu laki taiteen perusopetuksesta, jonka ansiosta oppilaitokset saavat entistä itsenäisemmin päättää omasta opetussuunnitelmastaan. Vuosien varrella opetussuunnitelmissa on alettu ottaa huomioon myös oppilaiden toiveita sekä painottaa heidän suhdettaan musiikkiin, musiikin harrastamiseen ja musiikin tarjoamiin mahdollisuuksiin. Kurssitutkintopainotteisen opetuksen lisäksi on alettu tarjota avoimia osastoja ja vapaalinjoja, joissa oppilailta ei edellytetä tutkintojen suorittamista. (Tuovila 2003.)

Lasten opiskelu musiikkioppilaitoksissa on ollut liian paljon opettajakeskeistä. Kahden suomalaisen tutkijan, Kososen ja Pakkalan mukaan soittotunnit koettiin opettajakeskeiseksi ja tavoitteet sekä ohjelmisto oli tunnilla asetettu opettajan mieltymysten mukaan. Lapsia koskevassa tutkimuksessa eletään kuitenkin murroskautta ja pyrkimyksenä on ymmärtää, mitä on olla lapsi ja kuinka aikuiset rajoittavat lapsena olemista. (Tuovila 2003.)

Ajatus oppimisesta lasten luontaisten taipumusten ehdoilla ei kuitenkaan ole täysin uusi, vaan jo 1800-luvulla saksalainen Friedrich Fröbel oli kiinnostunut erityisesti alle kouluikäisten kasvatuksesta ja kehitteli idean lastentarhasta. Kasvatusideologiansa lähtökohdaksi hän valitsi lapsen luontaisen toiminnan ohjaamisen ja lasten luontaisen ilmaisuuden: naurun, itkun, kielen, luovan toiminnan ja työn. Lapsuusiän tärkein toiminnan muoto on leikki, jolla lapsi ilmaisee ”sisäistä olemustaan” oma-aloitteisesti. Fröbelin ajatuksilla on ollut suomalaisessa kasvatuksen muotoutumisessa selkeä merkitys, koska Suomen kansakoulun isä, Uno Cygnaeus, oli hyvin kiinnostunut hänen kasvatusfilosofiastaan ja perusti Helsinkiin moderneja lastentarhoja. (Iisalo, 1999.) Kasvatuksessa ja opetuksessa vallitsevat ideologiat, ja erityisesti vakiintuneet toimintatavat, juontavat juurensa kauas kasvatuksen historiaan. Sieltä voidaan sekä ammentaa ideoita nykypäivään että paikallistaa ja kitkeä pois huonoja käytäntöjä.

Soitonopetuksessa ovat hyvin tervetulleita ajatukset siitä, kuinka lapsen luontaisia taipumuksia, leikkiä ja lapsena olemisen ymmärtämistä voidaan käyttää apuna ja voimavarana, jopa lähtökohtana pienempien lasten opetuksessa. Mitä enemmän oppimisessa hyödynnetään lapsen mielikuvitusta ja kiinnostusta tutkia maailmaa omalla tavallaan sekä leikitellä, sitä nopeammin ja innokkaammin lapsi luultavasti oppii ja haluaa oppia lisää.

Annu Tuovilan (2003) on tehnyt pitkittäisen tutkimuksen 7–13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Tutkimukseen osallistui 66 lasta vanhempineen ja opettajineen neljässä helsinkiläisessä musiikkiopistossa vuosina 1996–2000. Tyttöjä osallistui 47 ja poikia 19. Tutkimuksen tuloksissa paljastui, että yli puolet tutkimukseen osallistuneista lapsista koki opiskelunsa musiikkiopistossa enimmäkseen myönteisesti merkityksellisenä. Opiskelulle oli ominaista lapsen nauttiminen soittamisesta, tyytyväisyys opetukseen, vaikutusmahdollisuus opetusratkaisuihin, hyvä menestys opinnoissa sekä opiskelu oma-aloitteisesti ja itseä arvostaen. Opettajat ja vanhemmat olivat tyytyväisiä lapsen opiskeluun ja yhteistyö kaikkien kolmen osapuolen välillä oli hyvää.

Kuitenkin melkein puolet lapsista koki musiikkiopisto-opiskelunsa jossain määrin tai täysin turhauttavana. Tähän ryhmään kuului tytöistä 62 % ja vain kolme poikaa. Opiskelulle, joka koettiin turhauttavana, oli tyypillistä, että lapsi ei juuri voinut vaikuttaa opetusratkaisuihin, ei arvostanut tunneilla soitettua musiikkia eikä teoriaopetusta, menestyi opinnoissa edellytyksiään heikommin, ei arvostanut itseään musiikkiopiston oppilaana, oli musiikkiopistolla yksinäinen ja oli epävarma opintojen jatkamisesta. Myöskään vanhemmat ja opettaja eivät olleet tyytyväisiä lapsen opiskeluun ja yhteistyö heidän välillään koettiin työlääksi tai sitä ei ollut juuri ollenkaan. Lasten lähtökohtaiset mahdollisuudet olivat hyvin erilaisia. Useimmilla lapsilla, jotka kokivat opiskelun antoisaksi, oli soittotaitoiset ja lapsen opintoja tukevat vanhemmat, kotona monipuolisia musiikin harjoittamisen välineitä, aiempaa musiikkikoulutusta ja soittavia ystäviä. Päinvastaiset lähtökohdat taas johtivat lähinnä turhauttavaan opiskeluun. (Tuovila 2003.)

Tutkimus osoitti toisaalta myös sen, että opiskelun edellytyksiä voidaan muuttaa positiivisten yhteissoitto- ja esiintymiskokemusten avulla sekä lapsen, vanhempien ja opettajan yhteistyöllä. Lapsi saatiin yhteistyön ja onnistumisen kokemusten kautta arvostamaan itseään musiikkiopiston oppilaana ja edistymään taidoissaan. Edellytyksenä oli

kuitenkin se, että opettajat olivat kiinnostuneita lapsen opiskeluun vaikuttavista seikoista, kuuntelivat lapsen ja vanhempien aloitteita ja muuttivat opetustaan niin, että lapsen oli mahdollista arvostaa taitojaan ja itseään. Lasten aloitteiden kuunteleminen ja heidän toiveidensa huomioiminen teki opetustyön sekä opiskelun sujuvammaksi. Kun lapset saattoivat vaikuttaa tuntien opetuksen sisältöön, he harjoittelivat mielellään, yhdistivät musiikkiopistossa opitun itselleen tärkeän musiikin harjoittamiseen ja halusivat opiskella musiikkiopistossa jatkossakin. Tärkeää oli, että opettaja arvosti sitä musiikkia ja niitä musiikkihaaveita, jotka lapsi toi tunnille mukanaan, sillä ne olivat poikkeuksetta lapselle itselleen merkityksellisiä. Myös opettajan kiinnostuksella lapsen muualla tapahtuvaa musiikin opiskelua kohtaan oli suotuisa vaikutus lapsen opiskeluun. Opettaja toimi ikään kuin tukihenkilönä, jolta saatettiin kysyä neuvoa. Tällaisella avulla oli paljon merkitystä lapsen jaksamisen sekä hänen itsearvostuksensa kannalta. (Tuovila 2003.)

5 POHDINTA

Kansainväliseen tutkimukseen osallistuminen on ollut avartava kokemus. On ollut mielenkiintoista lukea motivaatiotutkimuksen jo saatuja tutkimustuloksia eri maista ja odotamme innolla yhteenvetoa Suomen tutkimusaineistosta. Aineistosta saatavat tulokset ovat varmasti hyödyllisiä ja kiinnostavat varsinkin opettajia sekä vanhempia. Tutkimuksen avulla he saavat kosketusta siihen, miten motivoituneita oppilaat ovat. Vaikka tutkimus on tehty instrumenttinaan pianoa soittavien oppilaiden keskuudessa, tutkimustuloksia voivat hyödyntää myös muiden instrumenttien opettajat. Opettajilla on mahdollisuus kehittää tutkimustulosten avulla omaa opettajuuttaan ja miettiä omaa vaikutustaan oppilaiden motivaatioon. Laajemmassa mittakaavassa tutkimus voi myös avata uusia näkökulmia opetussisältöihin ja niiden kehittämiseen. Lisäksi pohdintaa voidaan tehdä myös tutkinnoista, niiden merkityksestä ja ehkä jopa mahdollisista muutoksista tutkintoperinteeseen. Tutkimuksen ainutlaatuisuuden vuoksi sen merkityskin on vaikuttava ja hyödyllinen. Kansainvälisyyden ansiosta voidaan tehdä vertailua muiden maiden piano-oppilaiden motivaation tasosta ja mahdollisesti hyödyntää eri maiden opetusmetodeja. Tutkimusprosessin aikana tapasimme Tampereen konservatorion 50 oppilasta ja heidän vanhempiaan. Teimme myös yhteistyötä melkein kaikkien pianonsoitonopettajien kanssa. Saimme hyvin kattavan kuvan siitä, millaisia ovat tämän päivän soitto-oppilaat.

Jouduimme tutkimusaineiston keräämisen yhteydessä pohtimaan useaan otteeseen, että ymmärtävätkö oppilaat kysymykset oikein ja vastaavatko he niihin rehellisesti. Mielestämme kuitenkin oppilaat vastasivat rehellisesti kysymyksiin ja luottivat siihen, että vanhemmat ja opettaja eivät näe heidän vastauksiaan. Saimme vaikutelman, että oppilaat pääosin harrastavat pianonsoittoa omasta halustaan. Jos oppilas ei enää ollut innostunut pianonsoitosta, vaan halusi lopettaa, hän myös ilmoitti sen rehellisesti vastatessaan kysymyksiin. Samaan tulokseen olemme tulleet myös omassa opetustyössämme erilaisissa opetusympäristöissä. Suomalaiseen kulttuuriin kuuluu nykyään, että lapset saavat pitkälti päättää omista harrastuksistaan, ja yleensä lopettavat harrastuksen, josta eivät ole kiinnostuneita. Vanhempien kyselyyn vastanneiden vanhempien vastauksista havaitsimme, että vanhemmat eivät pääasiassa myöskään lahjo lapsiaan käymään pianotunneilla, vaan palkinnot pianonsoitossa menestymisestä ovat hyvin tavanomaisia asioita, joita lapset varmasti saivat joka tapauksessa.

Pianonsoiton opetus on muuttunut vuosikymmenten aikana paljon. Mukaan ovat tulleet pedagogiset opinnot sekä harjoitusoppilaiden opettaminen. Vanhemmat opettajat eivät ole saaneet samanlaista opetusta, kuin nuoremmat. Vanhemmilla opettajilla on etunaan kuitenkin pitkä kokemus opettamisesta, mutta heillä taas on ehkä heikompi osaaminen asioissa, jotka nykyajan lapsille ovat ominaisempia. Tällainen osa-alue pianonsoitossa on esimerkiksi vapaa säestys, johon vanhemmat opettajat eivät ole saaneet, ainakaan omana opiskeluaikanaan, ohjausta. Heidän on täytynyt opiskella sitä myöhemmällä iällä, jos kiinnostusta on ollut. Nykyään lapset kuuntelevat paljon muun muassa populaarimusiikkia, jota he haluavat myös soittaa. Tällöin opettaja, joka osaa vapaata säestystä on kullannarvoinen. Nykyisin, varsinkin nuoremmilla soitonopettajilla, on monipuolinen koulutustausta, joten oppilailla on myös tilaisuus tutustua soittamiseen ja sen mahdollisuuksiin monipuolisemmin.

Opettajan työtä helpottaa huomattavasti se, että oppilaat käyvät pianotunneilla omasta halustaan. On hyvin vaikeaa motivoida oppilasta, jolla ei lähtökohtaisesti ole kiinnostusta oppia. Olemme kuitenkin huomanneet, että ylipäätään oppilaat ovat innostuneempia pianonsoitosta, kun he saavat itse vaikuttaa opetukseen ja kappaleisiin, joita tunneilla soitetaan. Haasteena on kuitenkin tämän valinnanvapauden sovittaminen yhteen oppilaitoksen antamien tavoitteiden kanssa, varsinkin jos siellä annetaan taiteen perusopetusta, joka sisältää tietyt pakolliset sisällöt. Siksi on hyvä, että Suomessa on niin monimuotoinen musiikkikasvatuskenttä, että on mahdollista valita omiin tavoitteisiin sopiva opiskelupaikka.

Oppilaita selvästi kiinnostavat erilaiset yhteissoiton muodot. Toisin kuin orkesterisoittimien harrastajilla, pianisteilla mahdollisuudet yhteissoittoon eivät tule automaattisesti, vaan yleensä se vaatii opettajalta erityistä aktiivisuutta, että hänen piano-oppilaansa saavat yhteissoittomahdollisuuksia. Vapaa-ajalla oppilaat soittavat yhdessä esimerkiksi perustamissaan bändeissä ja yleensä juuri sen vuoksi, että saadaan soittaa ystävien kanssa. Yhteismusisoinnin kautta oppilas tutustuu vuorovaikutukseen ja toisen kanssa kommunikoimiseen musiikin avulla. Lisäksi oppilas tutustuu uusiin oppilastovereihin ja saattaa tätä kautta saada uusia ystäviä.

Opettaja voi toiminnallaan ja aktiivisuudellaan lisätä oppilaan innostusta ja motivaatiota, mutta kuinka suurta työmäärää opettajalta voidaan odottaa uusien menetelmien ja ideoiden kehittämiseen ja monipuoliseen opetukseen panostamiseen?

Usein keskustellaan siitä, pitääkö kaiken olla aina niin hauskaa ja pitääkö oppimisen olla leikkiä, mutta jos haluaa kehittyä hyväksi pianistiksi, se vaatii paljon työtä ja sitoutumista. Eikö riitä, että opettaja tarjoaa sopivat harjoitukset ja työkalut, joilla oppilaan taidot kehittyvät? Iän myötä oppilaan ymmärrys tästä kasvaa, hän ymmärtää, että soittamisessa kehittyminen vaatii paljon työtä. Kirjallisuudessa on havaittu, että ylipäättään piano-oppilaat lopettavat harrastuksensa hyvin usein ja erityisen monet oppilaat lopettavat pianonsoiton 7–11-vuotiaina, ennen kuin ehtivät saavuttaa kohtalaisen instrumentin hallinnan. (Chappell, 1996, Manturzewska, 1990, Sloboda and Howe, 1991; Wigfield et al. 1997 Ottawan yliopiston tutkimusryhmän materiaalissa) Eli toisin sanoen eivät pääse vaiheeseen, jossa soittamisesta voi todella alkaa nauttia. Tämän takia opiskelumotivaation ylläpitäminen on tärkeää ja opettajan pitäisi siihen panostaa.

Motivaation ylläpitäminen vaatii monien eri seikkojen huomioon ottamista. Oppilaat tulevat hyvin erilaisista olosuhteista opiskelemaan pianonsoittoa musiikkioppilaitoksiin, ja muihinkin opetuspaikkoihin. Suomalainen järjestelmä takaa melko tasa-arvoiset mahdollisuudet opiskella musiikkia musiikkioppilaitoksessa, koska valtio tukee opetusta niin suurella panoksella ja on tarjolla myös vapaaoppilaspaikkoja niiden perheiden lapsille, jotka eivät pysty kustantamaan lukukausimaksuja.

Musiikkioppilaitoksessa opiskeluun kuuluu osana tutkintojen suorittaminen, joiden avulla pystytään seuraamaan oppilaan tasoa ja kehitystä soittajana. Tutkintoperinteellä on hyviä ja huonoja puolia. Tutkinnoissa soitetaan tietty pakollinen ohjelma, johon kuuluu yleensä kappaleita eri aikakausilta, jolloin siis soitettava ohjelmistokin on sen mukaista. Hyvä puoli tässä on, että oppilaat tutustuvat eri aikakausien tyyleihin ja oppivat soittamaan niille ominaisella tavalla. Tutkinnot myös voivat motivoida oppilasta panostamaan harjoitteluun ja edistymään, koska tutkinto on konkreettinen virstapylväs oppimisessa. Toisaalta tutkintoja varten oppilaat joutuvat soittamaan sellaista musiikkia, josta eivät välttämättä pidä lainkaan. Tällöin on vaikeutena motivoida oppilas soittamaan hänelle epämiellyttävää kappaletta. Jotkut oppilaat myös kokevat tutkinnot pelottavina ja ahdistavina tilanteina. Tutkintojärjestelmän voidaan myös kokea liian rajoittavana tekijänä pianonsoiton opiskelussa, jolloin oppilaalla ei luultavasti ole riittävästi autonomian tunnetta. Tällöin oppilaan motivaatio laskee.

Ne oppilaat, jotka eivät ole päässeet musiikkiopistoon tai eivät halua suorittaa tutkintoja, voivat hakea esimerkiksi kansalaisopistoon. Kansalaisopistossa ei ole tutkintojen suorittamisen painetta. Toisaalta kansalaisopistoissa opettajien taustat ovat erilaisia ja opettajien joukosta löytyy myös sellaisia, joilla ei ole pätevyyttä. Suomessa valmistuu vuosittain päteviä soitonopettajia, mutta silti kansalaisopistojen palkkalistoilla on epäpäteviä opettajia. Toisaalta epäpätevien opettajien joukosta löytyy varmasti hyviä pedagogeja, mutta soittotaito ei ehkä ole samalla tasolla, kuin pätevien opettajien. Oppilaiden oikeus olisi kuitenkin saada mahdollisimman tasokasta opetusta. Toinen ääripää on konsertoivat pianistit, joilla soittotaito on huippuluokkaa. Pedagoginen ulosanti ei taas ole välttämättä yhtä tasokasta, jolloin opetus ei ehkä olisi oppilaiden etujen mukaista. Tarkoituksenmukaisinta olisi, että opettajalla on pedagogiset opinnot käytyinä ja pätevyys instrumentin opettamiseen.

Pienemmällä paikkakunnilla oppilaiden ja vanhempien motivaatiota haastavat pitkät välimatkat; lähin musiikkiopisto voi olla kymmenien tai jopa satojen kilometrien päässä. Toisaalta nykyteknologia on tullut avuksi tähän ongelmaan ja mahdollistaa monenlaisen etäopetuksen, kuten itseopiskelu erilaisten verkkomateriaalien ja –kurssien muodossa sekä kontaktiopetus videoneuvotteluyhteyden kautta. Suomessa on jo toteutettu monta tällaista projektia, jossa opetusta on järjestetty videoneuvotteluyhteyden kautta seuduille, joilla ei ole musiikkioppilaitosta tai tarvittavaa opetushenkilökuntaa paikan päällä.

Suomalainen musiikin opetuksen kulttuuri ja toimintaympäristö ovat monimuotoinen kokonaisuus, jolla on omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Jäämme mielenkiinnolla odottamaan Ottawan yliopiston pinopedagogisen tutkimuslaboratorion yhteenvetoja johtopäätöksiä, joita saadaan keräämästämme tutkimusaineistosta. Parhaassa tapauksessa ne avaavat aivan uusia näkökulmia suomalaiseen pianonsoiton opetukseen ja oppilaan motivaation ymmärtämiseen ja ylläpitämiseen.

LÄHTEET

Ryan, R. M. & Deci, E. L. 2000. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. *American Psychologist* 55, 72–73.

Iisalo, T. 1999. Kouluopetuksen vaiheita keskiajan katedraalikouluista nykyisiin kouluihin. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 120–121.

Kosonen, E. 2001. Mitä mieltä on pianonsoitossa?: 13–15-vuotiaiden kokemuksia musiikkiharrastuksestaan. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 9–10, 43, 125–126)

Lehtinen, E., Kuusinen, J., Vauras, M. 2007. Kasvatuspsykologia. Helsinki: WSOY Opimateriaalit Oy, 177–179, 182–184.

Laki taiteen perusopetuksesta 21.8.1998/633.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633>

Musiikinopetus Suomessa. 2007. Järjestelmä. Luettu 9.2.2013.

<http://www.musiikinopetus.fi/fi/etusivu>

Määräys taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteista 2002 41/011/2002, 6, 9, 11.

Opetushallitus. 2012. Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet. Luettu 3.1.2013.

<http://www.oph.fi/>

Ottawan yliopiston Pianopedagoginen tutkimuslaboratorio. Research, People, Facilities, Archives. Luettu 14.3.2013. www.piano.uottawa.ca

Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry. Taustaa. Luettu 9.2.2013.

<http://www.musiikkioppilaitokset.org/fi/etusivu>

Tampereen konservatorion taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelma 1.8.2010, 1–2, 5–6, 8.

Tuovila, A. 2003. ”Mä soitan ihan omasta ilosta!” Pitkittäinen tutkimus 7–13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Helsinki: PB-Printing, 15–19, 61–64, 224–225, 245–247.

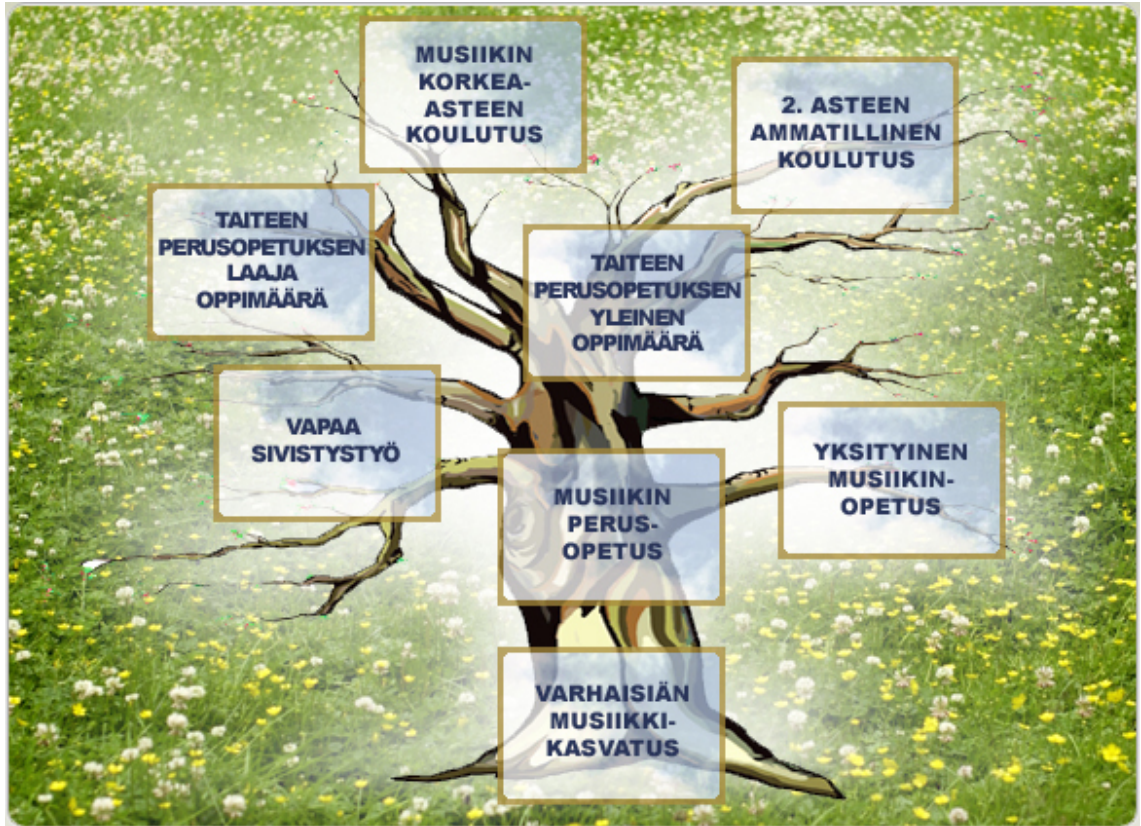
JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Kyselylomakkeet lapselle ja vanhemmille, Ottawan yliopiston Pianopedagogisen laboratorion tutkimusryhmän tutkimuksesta ”Tutkimus musiikillisista kiinnostuksen kohteista” (alkuperäinen nimi Survey of Musical Interests).

Ottawan yliopiston Pianopedagogisen laboratorion tutkimusryhmän luentomateriaali tutkimuksen ”Survey of Musical Interests” esittelystä.

LIITTEET

Liite 1. Musiikinopetuksen järjestelmä Suomessa

Musiikinopetus Suomessa. 2007. Järjestelmä. Luettu 9.2.2013.

<http://www.musiikinopetus.fi/fi/etusivu>

